

Гуманітарний факультет
Кафедра історії

Проблема галицької проституції в суспільному дискурсі кінця 19 ст.

Дипломна робота
студентки IV курсу
групи ГІС 18/Б
Кіц Анни

Науковий керівник
к.і.н., старша викладачка
Москалець Владислава

Львів 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ I. Австрія і проституція.....	7
Розділ II. Спокуслива Галичина.....	22
Розділ III. Справа 1891. Галичина	35
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	53

ВСТУП

Проституція завжди була та буде актуальним питанням, яке хвилюватиме суспільство. Питання продажу тіла дівчини та продаж людини часто тісно зв'язані поняття і мають давню історію, і завжди були в історії суспільства, проте порушувалися рідко. В цій роботі спробую описати явище проституції в Галичині під Австрійським пануванням. Тема проституції, як суспільного явища, досліджується уже давно, досліджено багато регіонів та їх особливості, але саме Галичина стала основним “донором” живого товару і саме Галичина зацікавила мене найбільше. Вивчаючи це явище лише поверхнево мене зацікавим період пізньої Австрійської імперії.

Актуальність полягає в тому, що проституція в Україні є найгіршою темою для розмови чи навіть її згадки, особливо в Галичині. Ця тема є вкрай важливою задля розуміння повсякденного життя певного суспільства в певний час, оскільки ця тема торкається багатьох суспільно-політичних та соціальних питань. Тому опис цього явища в Галичині є важливим фактором в розумінні життя людей у довоєнний та період Першої Світової війни.

Новизна роботи полягає у вивченні явища проституції в Галичині і її становище, як одного з основних постачальників живого товару.

Предмет – проституція, як явище в суспільному дискурсі.

Об'єкт – контроль владою явища проституції в великих містах та яким чином воно здійснювалося, також чи була за це кримінальна відповідальність та як проституція вплинула на медицину. А саме як це описувалося в суспільному дискурсі ХХ ст. і їх сприйняття в суспільстві. Інформація подається в газетах того часу і в основному інформація береться з газет “Kurjer Lwowski” та “Діло”, а також деякі німецькі газети та інші дослідження на цю тему.

Головна мета цієї роботи пояснити й описати явище проституції в Галичині на початку ХХ ст. та як воно сприймалося і описувалося суспільством \ владою, а саме як саме воно “жило” в суспільстві того часу. Хто контролював та розвивав секс-бізнес на Галичині.

У цій роботі маю на меті розкрити питання проституції в Галичині більш детально, який описується в газетах того часу. Також частково зачепити питання медицини, оскільки проституція досить позитивно вписалася в її розвиток. Також як слов'янські дівчата стали ласим шматком для всього світу та хто цим керував чи брав участь у розвитку проституцією та торгівлею жінок та дітей. І як приклад навести найгучнішу справу з проституцією та борделями на території усієї Австрійської імперії.

Завданням роботи визначено:

- Дослідити явище проституції в суспільному дискурсі в Галичині ХХ ст.;
- Розглянути розвиток проституції в Галичині;
- Проаналізувати її сприйняття та опис в суспільстві;
- Вплив проституції на різні суспільні явища (політика, торгівля і тд).

Хронологічні рамки – початок ХХ ст., а саме до Першої Світової Війни. Перш за все це перед військовий час і життя тоді була максимально напружене і саме тоді проституція набирає обертів і має найбільший розголос.

Основними методами дослідження є загальнонаукові методи аналізу й синтезу, а також метод критичного аналізу. Також застосовано елементи контент-аналізу для виокремлення та порівняння потрібної інформації і дискурс-аналізу для встановлення фактів перетікання інформації з однієї літератури в іншу.

Аналіз джерел. Основна інформація для аналізу – газет в яких описується ситуація з проституцією. Проблематика джерел в малій

кількості поданої інформації, в газетах подається лише одна проблема цього явища і всі деталі подаються в різних газетах, різної якості читабельності тексту в газетах. Також є деякі літературні твори, які частково описують ситуацію на Галичині і її місце в суспільному дискурсі. Газети “Kuryer Lwowski”, „Arbeiter Zeitung”, “Gazeta Narodowa” та “Діло”. Перша – польськомовна газета, яка видавалася у Львові щоденно з 1883 по 1935 роки. У ній часто описуються загальні ситуації, які стосуються проституції у Львові та за його межами (Америка). Друга – німецькомовна газета “Arbeiter Zeitung”, теж була щоденною газетою, яка видалася в Австрії з 1889 по 1991 роках з перервами. В ній описується справа Ріль та часткові кейси, які стосуються проституції. Обидві газети не багато згадують про дане явище та не дають багато інформації. Третя – також польськомовне періодичне видання у Львові, яка утворилася внаслідок переходження Галичини у склад Австрійський держав (15 березня 1862 – 1915). У періодиці багато дрібних кейсів та детально розкривається гучна справа у Львові щодо проституції та продажу дівчат з Галичини. Остання- наводить лише кілька кейсів про проституцію, також не містила багато інформації. Також у праці використовується Звіт Берти Паппеншайм про проституцію в Галичині 1904 року. Він містить багато деталей та уточнень про власне розвиток та причини секс-бізнесу в Галичині. Також використовується художній твір – роман Івана Франка “Для домашнього огнища” (1892). Перша описує, власне ситуацію на Галичині з проституцією та хто неї керував, причини та наслідки такого виду діяльності теж можна знайти у романі. Друга ж розповідає про еміграцію XIX – XX ст. українського населення, а також поляків, євреїв та інших за океан в пошуках кращого життя та роботи, однією з яких була секс-торгівля, в праці наводиться кілька жіночих історій.

Структура роботи. Перший розділ описує правну ситуацію з проституцією в Австрійській імперії, рамки законодавства, систему торгівлі

жінками. Другий більш детально описує ситуацію саме в Галичині, за інформацію отриманою з газет “Діло” та “Kurjer Lwowski”, а також деяких інших газетах та деяких іноземних дослідженнях. Третій розділ опише одну з найбільш гучних справ щодо проституції та борделів у Галичині – суд над торговцями жінками у 1891 році.

Розділ I. Австрія і проституція

Проституція є досить давнім суспільним явищем, яке словник Міріам-Вебстер визначає як сексуальні зв'язки за гроші. Водночас, впродовж довгого часу ця тема залишалася табуйованою, про неї мало говорили і не висвітлювали це, як проблему чи, зокрема, проблему жіноцтва. Жіноцтво, як таке не мало ваги в суспільстві, жінка – належне. З розквітом соціальної історії в другій половині ХХ століття та жіночих студій зараз ця тема стає більш обговорюваною та починає активніше досліджуватися.

Проституція часто існувала як межове явище, на перетині легального та нелегального. В пізній Австрійській імперії проституцію навіть легалізували на початку ХХ століття аби здобути контроль над цим явищем та взяти під контроль поширення сифілісу. Необхідно зрозуміти той факт, що історія завжди писалася «білими чоловіками», відповідно основним центром уваги було життя чоловіків. Тому велика частина періодичних видань Львова та літератури про Галичину описують жертв та страждання на які йде чоловік заради своєї сім'ї та держави. Саме тому відпочинок для чоловіків був важливим та сприймався в контексті з жінками як прийнятне, хоча й не афішоване явище. Це прийняття суспільством стосувалося не лише проституція, але й азартних ігор, шинків, різноманітних товариств. Необхідно розуміти, що дуже часто такі речі сприймалися позитивно або нейтрально з боку суспільства.

Цей розділ спробує дати відповідь на питання як жінок залучали до проституції? З якими ще явищами була пов'язана проституція? Хто користувався і керував такими послугами? Які були умови ведення секс-бізнесу в Австрійській імперії та які провінції, крім Галичини стали ще осередками?

Для цієї роботи було проаналізовано ряд газет, щоб зрозуміти наскільки проблема проституції обговорювалася у пресі. Варто також зазначити, що до справи Ріль в листопаді 1906 року, слово “бордель” згадується в газетах по 1 разу в загальному контексті. Хоча ця справа була вкрай гучною, адже судили єврейку Ріль, яка володіла борделем у Відні. 3-4 згадки починають з’являтися в листопаді, починають описуватися історії дівчат та протидії борделів щодо своїх робітниць. Так само і слово “Prostituiert” у періодичному виданні “Arbeiter Zeitung” за 1906 рік в 22 газетах згадується це слово. Але до листопада лише по 1 разу, а в листопаді згадується 15 раз в виданнях^{1 2 3}. Це стосується не лише цього періодичного видання, а загалом. Найбільша кількість газет, в яких згадується слова “проститутка” (нім. *Prostituierte*) та “бордель” (нім. *Bordell*) за 1906-1907 згадується в 61 та 44 газетах відповідно. До цього кількість газет не перевищувала 20 видань. 1898 та 1899 роки згадують ці слова в 30 та 36 газетах відповідно. Це свідчило про все частіше порушення теми проституції та намагання донести до людей усю складність та небезпечність проституції загалом. Тема ставала актуальнішою та буденнішою.

Почну все-таки з того, які сфери життя торкнула проституція і чому? Відповідь здається очевидна – медицини, міського простору, родини і культури. Проституція також мала ще одну сторону – торгівля людьми, проти якої в Австрії провели цілу кампанію аби її зупинити.

Архітектура і проституція на перший погляд не видаються близькими темами, але в контексті міського простору проституція залишила свій відбиток. Борделі будували або ж будинки перетворювали в публічні доми. Проституція зосереджувалася в окремих кварталах, можливо задля

¹ Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 7 November

² Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 3 November

³ Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 4 November

кращого контролю над усім “тріховним” в одному місці. У Відні проституція традиційно процвітала в центрі міста, вздовж Гюртеля (зовнішнього кільця), берегів Віденського каналу та Дунаю, у Пратері, а також у передмістях. Наприкінці ХІХ століття в буржуазних районах та люксових кварталів на кінці ХІХ століття починає процвітати проституція. Набережна Пратер була місцем для прогулянок та місцем для сім’ї, Рінгштрассе в центрі міста, а також частина Гюртель, що з’єднує внутрішнє передмістя середнього класу Маріяхільф⁴ з особливо горезвісною ділянці 15 округу, так званого Шмельца. Ці нові райони процвітання розпусти дуже непокоїли жителів⁵. Тобто бачимо, що респектабельні та нереспектабельні квартали могли знаходитися зовсім поруч.

Військовий полігон Шмельц став місцем для злочинних угруповань і мереж проституції, якими вони керували. За межами Старого міста, Пратер і Шмельц, особливо густими були райони Шпіттельберг і Гетрайдемаркт. Інші локації в передмісті, зокрема Фаворітен, Зіммерінг і Лаерберг, т.зв. Фюнфкройцертанлокале.⁶

Борделі розташовувалися в великих містах і чітко контролювалися поліцією. Там мало жити і працювати до 10 жінок (таке бувало вкрай рідко)⁷. Відень – столиця Австрійської імперії і місто, яке власне задавало “стандарти” для проституції загалом. Публічні доми мали туалети, душі, опалення – таке можна було зустріти рідко в інших будинках середньостатистичних мешканців. Також згадувалося, що були навіть туалети з само змивом і опалення чи водопостачання – надзвичайно

⁴ Нім. Mariahilfer Gürtel

⁵ Schrank, J. *Die Prostitution in Wien in historischer, administrativer und hygienischer Beziehung.* // I. Band: Die Geschichte der Prostitution in Wien, 1886. – Pp. 238-260

⁶ Там само

⁷ В реальності їх було більше, оскільки сам потік жінок теж був об’ємним і всіх селили, як звірів.

унікальні речі в будинках того часу⁸. Хоча були й проблеми в таких домах – вентиляція, точніше її погана робота або відсутність, а також антисанітарія – спричинене переповненням в борделях та не дотримання правил гігієни⁹.

Дослідниця Ненсі Вінгфілд описує рейди по публічних будинках¹⁰. Зокрема цікавий опис одного борделю з центральної частини Відня. Анжела Валенштайн була власницею борделя у Відні. Її публічний будинок досить детально описувався в рапортах за 10 листопада 1906 року, де її бордель згадувався, як зразковий – він був розкішним, з гарною приймальною, розкішно оздобленим всередині та гарно обставлені спальні. Власниця дотримувалася правил і досить гарно облаштувала місце. Ще однією відомою власницею в Відні була Регіна Ріль, через справу якої, влада активно взялася контролювати секс індустрію по всій імперії¹¹. Опису самих будинків в періодичних виданнях немає.

В борделях працювали дівчата з різних куточків імперії та прийшли з рідного виду діяльності. В основному це були дівчата, які працювали в родинях – як служниці чи няньки. Про це свідчать різні періодичні видання. Найбільше проституцію та її закулісся оповідається в період 1906 року. В періодичному виданні “Arbeiter Zeitung” за 1906 рік видав 21 газету в яких в середньому слово бордель згадується 4-5 раз. Саме це періодичне видання дало ширший погляд на ситуацію з борделями та називає імена єврейок, які ними володіли. Проститутками були дівчата різного віку та нації. Бували й випадки, які говорили про дітей 13-14 років¹² – дівчата, яких продавали або

⁸ Blau, E. *The Architecture of Red Vienna, 1919–1934* // Cambridge, MA: MIT Press, 1999. – P. 77

⁹ За різними джерелами там могло проживати до 20 і більше жінок, що призводило до захворювань та смертей.

¹⁰ Wingfield, Nancy M. *The World of Prostitution in Late Imperial Austria* // Pp. 65–67

¹¹ Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1906. 5 November

¹² Поллак, М. *Цісар Америки. Велика втеча з Галичини* // Чернівці: Книги ХХІ, 2015. – С. 272

віддавали батьки в сексуальне рабство. В одній із газет описується історія 17-ти річної болгарки, яка намагалася втекти в борделью¹³, але її жорстоко побили і змусили повернутися¹⁴. Цінна ця стаття і тим, що вказує на те, що дівчина працювала у приватній родині як служниця і прийшла в проституцію аби заробити більше. Як вказано в самій статті заробляли в такій ситуації від 1600 до 2200 крон, з яких 600 крон віддавали власниці публічного дому. Проте дівчатам вибратися з такої сфери було нереально. Перш за все через те, що поліції було байдуже і вони допомагали власникам. Також варто наголосити на тому, хто були ці власниці – жінки єврейки. Найчастіше можна зустріти прізвище Регіни Ріль та Анни Ліндзгубер¹⁵

Тобто проститутками були більше іммігрантки, як їх називали у газетах, а не австрійки. І поліція турбувалася про добробут власниць борделів і допомагали їм шукати дівчат та не заводили кримінальних справ проти власниць. На жаль, по це свідчать численні історії з періодичного видання “Arbeiter Zeitung”. Особливо про несправедливе ставлення до проституток є в статті газети “Arbeiter Zeitung”, де описується несправедливе ставлення виконавчого органу щодо проституток та незабезпечення їх трудової діяльності¹⁶. Увесь шум на тему проституції викликала справа Ріль, яка стає найгучнішою справою в Австрійській імперії і після якої почалася активна кампанія щодо легалізації, контролю та “убезпечення” їхнього життя та роботи.

Стаття описує важкі умови праці дівчат, а саме цілодобову роботу та негативно висвітлює діяльність поліції. Наведу уривок зі статті: “Чому не звикли до глузування зі служби спостереження в суспільно-політичному

¹³ Захотіла припинити торгувати собою

¹⁴ Ans dem Budapefter Profitutionsfumpf // Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 30 Juni. № 178. P. 5

¹⁵ Нім. *Anna Linzhuber*

¹⁶ JeuMeLon. Tokallnmorist oder Satiriker? // Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 10 Nobeber. № 308. Pp. 2-3

плані, чому чиновники посилають до пролетаріату поліцейських негідників? Умови, за яких “дозволяється утримання повій”, також містять положення про те, що заборона на проживання повій, “це формула, на яку можна піти на поступки негайно, особливо якщо господиня квартири винна в тому, що повії живуть там. Що показує поліція, щоб цю експлуатацію неможливо було контролювати чи розслідувати? Ми це чули, відомо, нічого! Чому ця черства байдужість, яка, як і в останніх Ефектах, також тисне на владу народу? Чому? Тому що ваше лицемірне лицемірство не хоче бачити, як ваше дурне братство стикається з соціальною проблемою, тому що ви віддаєте перевагу втішатися невеликими моральними висловлюваннями замість того, щоб виконувати обов'язок суспільства перед своїми жертвами та по відношенню до них навколо неї.¹⁷” – середньому класу було байдуже до дівчат легкої поведінки і самі вони нічого не робили аби усунути проблему, так ще й закривали очі на протиправні дії проти жіноцтва, так само як і влада. Насправді така політика стосунків видається незрозумілою. Оскільки проститутки в основному молоді або геть юні дівчата, які тільки покинули домівку і мусили продавати своє тіло іншим чоловікам. Вважаю, що жінки середнього класу

¹⁷ Там само

“Warum sind sie den Spott des gesellschaftspolitischen Beobachtungsdienstes nicht gewohnt, warum schicken Beamte Polizeischurken zum Proletariat? Zu den Bedingungen, unter denen "Prostituierte erlaubt sind", gehört auch die Bestimmung, dass ein Prostitutionsverbot eine Formel ist, die sofort ausgesprochen werden kann, insbesondere wenn sich die Wirtin der Prostitution schuldig gemacht hat. Was zeigt die Polizei, dass diese Ausbeutung nicht überwacht oder untersucht werden kann? Wir hörten davon natürlich nichts! Woher kommt diese gefühllose Gleichgültigkeit, die, wie zuletzt in Effects, auch auf die Macht des Volkes drückt? Wieso den? Weil deine heuchlerische Heuchelei deine dumme Burschenschaft nicht mit einem sozialen Problem konfrontiert sehen will, weil du dich lieber in kleinen moralischen Äußerungen tröstest, anstatt die Pflicht der Gesellschaft gegenüber und um ihre Opfer zu erfüllen.”

того часу, хоч і було обурені таким явищем, але замовчували та приймали його, вважаючи зраду чоловіка неминучим лихом¹⁸.

Там ж можна прослідкувати ким саме були проститутки та звідки вони походили. Походження в основному вказувалося лише при якійсь події, як описувала вище про спробу дівчини покинути “службу”. Часто можна зустріти згадування про борделі та їх працівниць, які в основному потрапили в секс-індустрію. Аналізуючи це видання за 1899 – 1907 роки можна зробити висновок, що в основному дівчата були хатніми працівницями– служницями, няньками, помічницями, які приїхали з інших провінцій і шукали в Відні кращого життя. Також це були працівниці швейних фабрик. Усі ці категорії об’єднувало бажання використати проституцію як додатковий чи кращий заробіток. Також були ситуації, коли батьки продавали “зайвих”¹⁹ дочок в Америку, бажаючи їм кращого життя, проте маю сумніви, що вони розуміли куди саме відправляють свої дітей.²⁰ Це стосувалося Галичини в тому числі. Там також зазначалося, що вік дівчат міг ледве досягати 14 років.

Користувалися цими послугами в більшості військові²¹. Бо проходили службу далеко від дому і їх потрібні були розваги та задоволення. Також такими послугами користувалися політики та держслужбовці. Такий висновок випливає з газет, де описують діалоги засідань чи просто діалоги між високопосадовцями, які рідко згадують проститутку чи публічний дім, проте мені вдалося наткнулася на одну таку розмову, де один із розмовників

¹⁸ До речі, в Німеччині та в Австрії це по сьогоднішній день нормальне явище і всі політики і впливові люди користуються послугами червоних кварталів аби відпочити, і по сьогоднішній день австрійки та німкені мовчать, але й відношення до проститутки краще.

¹⁹ Якщо дітей було дуже багато, то дочок в основному віддавали. Це прослідковувалося в провінціях.

²⁰ Поллак, М. *Цісар Америки. Велика втеча з Галичини* // Чернівці: Книги ХХІ, 2015. – С. 272

²¹ Франко І. *Для домашнього вогнища* // Львів: Житє і Слово, 1897

вказує на блаженство та як добре там в борделях – це він описував, як вона мають відпочивати і що можуть тижнями проводити там²².

Одним з факторів, який стимулював легалізацію та контроль над проституцією було поширення сифілісу. Найчастіше згадується сифіліс в період 1982-1904 року – 566 газет, в яких описується лікарі та методи лікування і поширення. Історії інколи доволі моторошні, але це також пов'язане з проституцією. Після легалізації з'являється реєстрова та вільна проституція. Реєстрова тому, що поліцейські записували кількість, вік, походження та здоров'я дівчат в борделях. Робилося це з метою відслідковування хвороби та зупинити її поширення.²³

Якщо реєстрову контролювали жетончиками і профілактикою²⁴, то вільну або нереєстрову проституцію не могли вплинути. Поліція ігнорувала такий спосіб заробітку, якщо в жодних із сторін не виникало конфлікту. Реєстрова проституція вмирала під наглядом влади – жетони стали своєрідним лейблом, за яким тебе могли знайти та покарати і звинуватити у будь-чому, а огляди ставали смертю для дівчат, оскільки поняття санітарія і гігієна, як знаджувалося вище, не були в пріоритеті. Гінекологія – найстрашніший огляд в житті усіх дівчат, проте на початку ХХ століття це було вироком. Про це не писали в пресі і згадки про наслідки такого контролю описують різного роду дослідження.

15 січня 1907 року влада намагалася вирішити питання:

- 1) добробут молодих жінок, які прагнули поставити під нагляд віцеполіції;
- 2) введення відповідальності за проведення обов'язкових медичних оглядів повій та змусити поліцію контролювати процес;
- 3) лікування повій від венеричних захворювань.

²² Deutsches Volksblatt. Graz, 1898. 15 November. P. 8

²³ "Die Geschichte der Reglementierung" in Jušek, *Auf der Suche nach der Verlorenen* // Pp. 101–114.

²⁴ Обов'язкові медичні огляди

Останні два пункти більше відображали занепокоєння самого населення та намагання забрити з себе вину за поширення венеричних захворювань і виставити повій, як винних, а не як їх жертв. Також були занепокоєння щодо ефективності часто побіжних гінекологічних оглядів віденських повій, які тривають від дев'яноста секунд до п'ятнадцяти хвилин, а також введення жетонної системи, яка допомагала відслідковувати з ким був чоловік і від кого заразився.²⁵ Проте це стосувалося лише реєстрової проституції. Вільна проституція почала віддаватися все більшою критикою та влада змушувала поліцію вживати заходів.²⁶ Проте поліція не вживала заходів, якщо не було скарг то їм було байдуже, а від оглядів дівчата помирали.

На початку ХХ століття проституцію хотіли заборонити, бо це було грішно і вона “забруднювала” повітря Відня. Хоча справжньою причинною вважаю неспроможність влади забезпечити правильні та безпечні медичні огляди, також зупинити чи зменшити захворюваність венеричними захворюваннями. Але проституція мала ще один негативний наслідок – продаж людей. Це навіть звучить страшно і уявити життя в такому часі складно. Раніше згадувала про продаж “зайвих дітей” з великих родин за кордон, їх віддавали в борделі в США чи Аргентині. В основному це були слов'янські дівчата. Гарно про це явище описується в книжці сучасного австрійського письменника “Цісар Америки”, де власне йдеться про торгівлю жінками в Галичині.

Австрія проводила активну кампанію проти людського ринку і активно розвиває її з 1892 року. Про це негативно й описувалося в газетах.

²⁵ Lutz, D.H. *Sauerteig, “The Fatherland is in Danger; save the Fatherland!” in Sex, Sin, and Suffering: Venereal Disease and European Society since 1870* // Roger Davidson and Lesley A. Hall, eds. – New York: Routledge, 2001. – P. 78

²⁶ *Sine Rupplerin und ihre Opfer* // Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 7 November Pp. 8-9

“Deutsches Volksblatt” за 13 листопада 1892 року цілу об’ємну статтю на цю тему, де описали про небезпеку продажу дівчат на Схід . Стаття критикує нелюдське відношення торговців до дівчат, адже злочинці керувалися “найбезсоромнішим способом у нашій власній країні бандою жалюгідних торговців людьми, оживленими майже розрахунковою жорстокістю та найбезжальнішою жадібністю до наживи! Сьогодні ця торгівля є єдиною, що робить її власника за одну ніч без будь-якої небезпеки багатим; без будь-якої небезпеки. Тому що тривалий термін ув’язнення, який зазнає його, якщо його спіймають, щедро компенсується багатим прибутком від цієї угоди, що падає йому на коліна, як роса.”²⁷ – що вказує на фактичний провал кампанії по боротьбі з торгівлею людьми. Кримінальна відповідальність, як можна побачити, була присутня, але не впливала на ситуацію з передачею дівчат за кордон. Про торгівлю в 1892 року про торгівлю дівчатами писали й єврейські видання²⁸. Вони цитували єврейську газету²⁹, де описувалася виставка дівчат в Чикаго та було описано, що дівчата пропонувалися, як жива валюта для обміну ними зі Сходом. Також в цій статті чітко говориться, що дівчата забирали з Галичини та Росії. Цих дівчат вербували і обіцяли гарне життя в Америці, платили авансом за переправлення через океаном проте в статтях зазначається, що дівчата при перевезенні.

Головним “товаром” були слов’янські дівчата з терен Галичини, Угорщини, Росії – їх найчастіше відправлялися в Америку. Найпопулярнішим місцем продажу дівчат був порт Буенос-Айрес в Південній Америці. Портом активно користувалися навіть перед Першої Світової Війни. Дівчат для секс-індустрії привозили з Галичини до Буенос-Айреса через міграційні мережі. Склалося так, що вербувальники та

²⁷ Mädchenhandel nach dem Orient // Deutsches Volksblatt. Graz, 1892. 13 November. Pp. 4-5

²⁸ Mädchenhandel nach dem Orient // Deutsches Volksblatt. Graz, 1892. 13 November. Pp. 4-5

²⁹ Періодичне видання не вказане. Назва статті [Mädchenhandel].

власники міграційних зв'язків та жертви були з однієї території.³⁰ У Буенос-Айресі та Монтевідео жінок переважно тримали в борделях, які відкривали відомі Австрійські та Галицькі власники борделів. Також мені вдалося знайти один звіт, котрий містив перелік борделів Буенос-Айреса, який зроблене австро-угорське консульство в Аргентині за 1898 рік. Перелік містить записи про 111 власників борделів, імена здебільшого свідчать про австрійське походження³¹. Аналогічні висновки можна зробити і зі звітів організацій, що боролися з торгівлею жінкам. Австрійська влада намагалася боротися з торгівлею завдяки різним договорам, які вони почали укладати з 1866 року з Бельгійсько-Данська угода про Захист Осіб Жіночої Статі³². Проте договори провалювалися і в Парижі 4 травня 1904 року підписали документ «Міжнародна Конвенція по Боротьбі з Торгівлею Білими Рабами». Вона зобов'язувала держави переслідувати і карати за «торгівлю білими рабами»³³. Проте це стала схожа ситуація, як з проституцією – нема скарг, нема справи. Тобто вивезення повнолітніх дівчат карали тільки тоді, якщо це зроблено з обманом, силою чи погрозами. Хоча в самому документі

³⁰Nautz J. *Netzwerkstrukturen im Frauenhandel im 20. Jahrhundert* // Berghoff, H., Sydow J. (eds.) / *Unternehmerische Netzwerke Eine historische Organisationsform mit Zukunft?* – München, 2007. – Pp. 271–290

³¹ Звіт № 116.039 ex. 1898 12 січня 1899 р. Штаб-квартира федеральної поліції у Відні – Проституція – торгівля молодими жінками 1897-1899.

³² Deutsches Nationalkomitee zur internationalen Bekämpfung des Mädchenhandels. *Der Mädchenhandel und seine Bekämpfung*. Memorandum, Berlin, 1903; Schrank J. *Der Mädchenhandel und seine Bekämpfung*, Wien, 1904.

³³ Austrian Law Gazette (Österreichisches RGBl.) 1913, p. 31. Розділ 1: «Особи, які завербували, заманили чи відвезли жінку чи неповнолітню дівчину без її згоди, щоб задовільнити пристрасть іншої особи в аморальних цілях повинні бути покараними незважаючи на те, що різні дії, що становлять злочин, можуть бути здійснені в різних країнах». Розділ 2: «Особи, які для того, щоб задовільнити пристрасть інших людей обманним шляхом, або шляхом насильства, погроз, зловживання службовим становищем, або будь-яким іншим способом примусу, завербували, заманили чи відвезли без її згоди жінку чи повнолітню дівчину, також повинні бути покарані, незважаючи на те, що різні дії, що становлять злочин можуть бути здійснені в різних країнах».

зазначалося, що за постачання, заманювання та вивезення неповнолітніх дівчат з «аморальними намірами» мусили карати навіть за згоди дівчини.

За конвенцією неповнолітніми вважалися дівчата до 20 років. Також цікавим моментом було те, що ця конвенція мала на меті подолати торгівлю виключно білими європейськими дівчатами.³⁴ Завдяки звітам австрійського відділу міліції та австрійського посольства в Аргентині можна вибудувати таблицю з приблизними даними перевезення дівчат (див. таблиця 1). Дані зі звітів можна знайти в працях або збірниках того часу.

Період	Кількість жертв	Походження	Переправлення
Щорічно	>400	Угорщина, Галичина	Буенос-Айрес
Щорічно	>400	Угорщина	Монтевідео (Аргентина)
Щорічно	>400	Угорщина	Ріо-де-Жанейро
1898	>1 500	Росія	Буенос-Айрес
Щорічно (від 1900)	10 000	Росія, Галичина	Буенос-Айрес
Щорічно	>2 000	Росія, Галичина, Польща	Південна Америка
Щорічно	>2000	Галичина і Росія	Індія

Таблиця 1. (Дані з 1866 до 1914 року)³⁵

³⁴ International Convention for the Suppression of the Traff ic in Women and Children // Austrian Law Gazette (Österreichisches RGBI). Wien, 1913. P. 31

³⁵ Vienna Carton 1887–1890/2 (проституція – торгівля молодими жінками) ; Schrank J. *Der Mädchenhandel und seine Bekämpfung* // Wien, 1904. – Pp. 45, 74, 77

Дівчат поставляли не тільки в Аргентину чи Америку, а й в Бразилію. Про це свідчить газета “Deutsches Volksblatt” за листопад 1892. Описується й те, що дівчата, яких успішно перевозили могли покінчити життя самогубством. Бразилія стала наступним місцем збуту живого товару. Все це базується на принципах виключно комерційних і, як зазначає сама стаття, факти податі в ній базуються на історіях та звітах, які до них надходили і зазначають їх величезний наплив.³⁶ В цій же статті подається частинка закону про зобов’язання правильного та безпечного перевезення дівчат. На жаль, зрозуміти як воно допоможе побороти продаж та перевезення дівчат, хоча там описано, що тепер для перевезення дівчат необхідно мати ряд тепер документів³⁷:

1. Посвідчення водія;
2. Митну гільдію;
3. Наданий сервісний звіт;
4. Якщо можливо, ботуграфію³⁸.

В Галичині ситуація сильно залежала від того, що відбувалося в Відні. Тому ситуація не сильно відрізнялася. Перш за все в Галичині були сприятливі умови для розвитку проституції – це складна економічна ситуація, неосвіченість та проблеми знайти пристойну роботу. Тому дівчата часто заманювали в секс-бізнес через пропозицію працювати офіціанткою чи танцівницею за океаном. На жаль, це ніяк не відрізнялося в ситуації в Відні. Описана вище ситуація в Відні повністю віддзеркалювалися у Львові та на території Галичини загалом. В Галичині також проводилася боротьба проти проституції та торгівлі людьми. Галичина не так активно і відкрито

³⁶ Deutsches Volksblatt. Graz, 1892. 11 November. Pp. 3-4

³⁷ Deutsches Volksblatt. Graz, 1892. 11 November. Pp. 3-4

³⁸ Сучасна страховка на життя

писала та говорила про проституцію, як Відень, оскільки там перса була значно активніша щодо проблеми проституції. Проституція – тема табу в Галичині по сьогоднішній день. Публічне обговорення сексу не було розвинене і особливо його суміжні теми (гомосексуальність) були під забороною і вважалися неприйнятними.

1911 року у Львові був процес арешту Герша Гюнсберга, якого судили за підозрою у торгівлі людьми. Його зловили в місті з двома неповнолітніми дівчатами: Брухі Венблата 19 років та Лея Кохман 16 років. Які за легендою судимого були сестрою та подругою і вони мали подорожувати до Південної Америки, а у Львові чекали на переказ грошей родичів з Росії.³⁹

Також Галичина активно боролася з торгівлею людьми, проте кампанії проти торгівлі людьми в Австрії провалювалися, тому й відповідно й в Галичині усяка боротьба провалювалася. Деякі з подій лягли в основу романів Івана Франка “Біля домашнього вогнища” та публіцистичної праці Мартіна Поллака “Цісар Америки. Велика втеча з Галичини”. У першому автор осудливо описує це явище, яке торкається безпосередньо українську родину та українську жінку, але згодом відноситься з розумінням до того, що жінка переходить в грішну справу. Другий – описує якраз історії різних дівчат та їх подорож до Америки. Вони не ставали танцівницями чи офіціантками, а працювали в борделях. Автор згадує імена, вік, звідки походили та їх коротку історію з життя вдома до життя, де вони продали своє тіло.

Особливу цікавість складає розвиток проституції саме у Львові, адже сьогодні подібні розмови чи згадування про це викликають страшне обурення в місцевого населення. Галичина – місто аристократії, яке на початку ХХ століття було охоплене гріхом та сексуальності. Тому на

³⁹ Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1911. 31 Mai. P. 3

основі газет “Діло”, “Kuryer Lwowski” та вищезгаданих творах Франка та Поллака цікаво побачити Галичину не крізь призму Відня, а саме його окреме співжиття з таким явищем і чому Львів стало містом похоті, гріха і чому галичанки були настільки бажані закордоном.

Розділ II. Спокуслива Галичина

Віденські гріхи поширювалися на всю імперію і кожна з її частин потерпала від такого явища, як проституція. Газети ж в Галичині не дуже яскраво згадували це явище і зустріти цю тему важко. Хоча з часом можна зустріти доволі цікаві матеріали.

Галичина була культурним центром, політика, театри були часто згадуваними темами в газетах. Там повідомлялося про рішення парламентів різних країн та коротко описувалася ситуація в тих країнах. В газетах “Діло” і “Kurjer Lwowsky” рідко згадують тему жінки, сексу чи проституції. (на жаль про вчителів не дуже доречно)

Хоч газети й рідко висвічували тему проституції, проте є гарно написані твори на дану тему. Один з них твір Івана Франка “Для домашнього вогнища”, інший – Мартін Поллак “Цісар Америки: Велика втеча з Галичини”. Кожен з творів торкається основних проблем – перехід в проституцію простих галичанок, другий – продаж та історії життя за океаном. Твір Івана Франка читається доволі важко і на початку виникає багато питань – чому така негативна реакція на дану проблему? Чому автор змінює свою позицію в кінці твору? Чому проституцію вважали “найогиднішою” справою, хоча самі ж чоловіки і користувалися цим?

Відповідей на ці питання мені знайти складно. Автор описує ситуацію проституції з перспективи двох подруг, респектабельних жінок: одна жінка капітана, інша її подруга, які організували цілу мережу проституції. Вони продавали досить бідних молодих галичанок в борделі, щоб збагатитися. Цим твором Франко пояснює дилему “подвійної моралі” галицького суспільства, яка засуджує насамперед жінку, але не розуміє соціальної суті явища. Автор втілює в героїнях саму проблему проституції, власне нереєстрової. А в образі чоловіка – страх суспільства та сумніви його

щодо правильності такого явища. Насправді цей твір може легко відповісти на питання чому ж Львів не обговорював цю проблему. Франко чітко дає зрозуміти це впродовж книги – сумніви, які поїдали капітана, насмішки одно службовців “з’їдали” чоловіка Анелі і він ледь не вбиває людину. Проте цей роман також зачіпає тему самогубства жінки, доволі нормального (можливо навіть заможного) способу життя в повій⁴⁰. Насправді самогубство серед жінок, а саме проституток, було поширеним явищем. Періодичні видання до 1898 року не згадували про самогубства жінок, пізніше, правда однаково рідко, починають згадувати про самогубства українських дівчат в Америці, не в Галичині⁴¹.

Якщо ж в романі Івана Франка можна зрозуміти настрої галицького суспільства на дане явище і, можливо, навіть знайти причину такого небажання висвітлювати дану тему, то Мартін Поллак описує якраз торгівлю дівчатами за океан, а саме в Сполучені Штати Америки, він наводить приклади дівочих історії та загально подає нам картину такого виду торгівлі. Ця книга має доволі сильну інформаційну базу і неймовірно цінна саме “живими” історіями людей без прикрас та вигадок. Поллак, хоч і австрійський письменник, проте чітко описує страшну ситуацію на Галичині, це не лише про вивезення дівчат. З цієї книги можна розуміти весь страх та трагічність політично - економічної та соціально – економічної ситуацій. Як вказано в багатьох працях і зокрема в самій книзі – ситуація була плачевна і люди масово тікали за океан в пошуках кращої долі та вірили у “велику американську мрію”. Проте більша половина історій з цієї книжки стосуються власне не так питання міграції, як міграційних злочинів – видурювання останніх грошей у людей⁴², чиновники теж вбачаючи спосіб

⁴⁰ Іван Франко описував будинок Анелі, який став багатшим за час відсутності її чоловіка, тобто її діяльності проституцією.

⁴¹ Згадок про самогубства жінок на території Галичини в періодичних виданнях немає.

⁴² Причина такої довіри стала неграмотність селян

заробити, створювали “санкціоновані контори”, де обіцяли гарну роботу та навіть житло⁴³, також вже згадувані проституція та торгівля людьми загалом. Поллак описує доволі страшну річ – вербування емігрантів власне їх же практично сусідами. Йдеться про те, що люди часто перетинали океан і привозили в Америку практично пів свого села щоразу. Обманювали людей обіцяючи їм гарне життя, постійну роботу, дівчатам пропонували працювати танцівницями чи офіціантками за хороші гроші і “надавали страховку та житло”. Виїжджали до Америки євреї, поляки і українці. Причиною такого масового бажання поїхати за океан автор наводить злиденність Галичини⁴⁴ та загострена ворожість до “іншого”, тобто єврея⁴⁵.

Історії часто згадують, що власне це вербування і було заробітком для галичан, проте Поллак описує і історії з щасливим кінцем. Книжка Поллака повністю написана на розповідях справжніх людей, перекази є досить детальні і обриваються тоді, коли про них зникають згадки. Також він досить детально та всебічно описує ситуацію з імміграцією – боротьба судноплавних компаній за іммігрантів (вважали легкою та прибутковою справою), також автор зазначає, що до 1890 року жінок на борту було зустріти важко⁴⁶, проте він згадує історії про “продаж” дочок за океан і як саме це робили. Насправді за історією про Анну Штрансберг, яка вербувала дівчат пропозицією роботи нянею за океаном за хороші гроші. При цьому вони робилася подругою для дівчат та родини і платила за дівчат тобто батьки не усвідомлювали наслідків такого продажу і губили дітей на вік⁴⁷. Автор також чітко назвав 4 міст з яких найбільше викупували дівчат:

⁴³ По-факту, ніхто не гарантував навіть безпечної подорожі і прибуття в обіцяну країну.

⁴⁴ Автор часто розповідає про ситуацію в містах, селах і навіть деяких родин.

⁴⁵ Останні розділи книги говорять про єврейські погроми ХХ століття та галицький антисемітизм.

⁴⁶ “Альберт Баллін”. Поллак, М. *Цісар Америки. Велика втеча з Галичини* // Чернівці: Книги ХХІ, 2015. – С. 34-37

⁴⁷ “Торгівля делікатним товаром”. Поллак, М. *Цісар Америки. Велика втеча з Галичини* // Чернівці: Книги ХХІ, 2015. – С. 42-43

Львів, Борщів, Бучач і Чернівці. “Офіційно встановлено, що по всій Галичині подорожують цивільні торговці, добираючи собі товар, який вони скуповують навіть у родичів та батьків. Те, що батьки продають своїх дочок у рабство й проституцію, є справді жахливим і свідчить про нечувані злидні людей на Галичині. Очевидно, цей живий товар надзвичайно жаданий, адже торговці пропонують за нього чималі гроші. За особливо вродливу дівчину можна взяти до ста гульденів. Для галицького злидаря - це цілий статок і величезна спокуса. Тому й не дивно, що торгівля дівчатами процвітає й поширюється на все в регіони”⁴⁸. Видно, що в газетах говорить про обман дівчат та їх родин, також в газеті “Kuryer Lwowski” за 1901-1902 рік часто можна зустріти повідомлення про затримання жінок, яких намагалися вивезти за океан. Виникає логічне питання: чому знаючи про такий обман люди все одно віддавали дочок? Відповідь максимально проста – злидні. Люди жили в страшній бідності на Галичині і Буковині⁴⁹. В одній із газет є можна сказати звинувачення влади у бездіяльності та наводить страшні факти, до речі, тут теж згадується про “бідну Галичину”, а також “...в Галичині та цілій області розвивалася формально організована торгівля дівчатами”⁵⁰. Також завдяки цій статті ми розуміємо, що євреї також беруть безпосередню участь у торгівлі жінками, причому єврейського “покровительства” такого характеру ставало все більше. Вище вже згадувалася історія Анни Штрансберг, а також у цій статті з’являються нові - Абрахама Штумпфнера та Мойжеша Мізеса, “які мали багато помічників серед своїх послідовників, і навіть після ув’язнення вони легко знаходили заміну в цьому вигідному інтересі». Важко повірити, але правда, що це огидне підприємство, організоване у великих масштабах, діяло найбільш

⁴⁸ Zywy towar // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1891. 4 August. P. 2

⁴⁹ Про це неодноразово пише Поллак, а також зустрічається в ряді газет “Kuryer Lwowski” за 1900-1902 роки

⁵⁰ Zywy towar // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1891. 4 August. P. 2

нахабно під пильним оком австрійської поліції, і навіть, як є ознаки, при співучасті деяких із її членів.”⁵¹. Це підтверджує вищезгадане “вічне процвітання” секс-торгівлі, навіть, якщо її керівники були за ґратами, також тут ми знаходимо новий факт про поліцію, яка могла навіть стати на сторону злочинців. По-факту дівчата та їх сім’ї залишалися сам на сам, попри циркуляр губернатора Галичини “в якому доручив адміністративним та поліцейським органам посилити нагляд за підозрілими людьми, які продають галицьких дівчат до Стамбула”⁵². Ця стаття також подає жахливі цифри, які вказують на зростання продажу дівчат на схід, такого як Туреччина і лише туди за короткий час прибуло понад 200 дівчат на продаж і ця кількість постійно росла. В одній із газет навіть згадувала цифра в понад 4000 дівчат, яких перевозили за кордон.

В газетах описувалися дрібні процеси, такі як справа Саламона Мюнца, який в 1897 році отримав вирок 2 роки суворого ув’язнення за продаж 2 дівчат до Стамбулу⁵³. Також були й статті про великі процеси, де жертв було набагато більше. Один з таких була справа проходила над торговцем з Перемишлю, справа якого слухалася у Відні, дав свідчення в яких описав увесь жах, який чекав на дівчат в Туреччині та Аргентині. У статті не уточнюють про ці умови, але жахає інакше. Варто зазначити, що це випуск за 1904 рік і на той час було вже достатньо свідчень та випадків там з’являється таке питання “Тепер, після цього процесу та дзвінків преси до влади, треба подумати, чи дійсно така торгівля існує в Австрії та Галичині і чи були потрібні дзвінки преси.”⁵⁴ І в цій же статті наводяться факти, що на 40 000 душ населення 10 000 стоять на обліку в санітарній службі і серед них кілька сотень повій. Повії – це діти 14-16 років, які

⁵¹ Zywy towar // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1891. 4 August. P. 2

⁵² Там само

⁵³ Handlarz zywym towarem // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1901. 1 Mai. P. 3

⁵⁴ Handel zywym towarem // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1904. 21 Februar. P. 11

ставали найлегшого ціллю для торговців. На жаль, ця стаття дуже суперечна, оскільки даючи такі дані і говорячи про те, що дітей викупували з бідних сімей і власники публічних будинків безкарно займалися своєю діяльністю в Перемишлі і за його межами. В цій статті також говориться про підкуп поліції - власники публічних будинків “безкарно займаються своєю ремеслом під наглядом міліції та платять особистий податок за своє життя - прибутковим, оскільки його сплачує лихвар, хоча заняття лихварством карається кримінальним законом.⁵⁵” Коли реєстрованих повій було кілька сотень, то нереєстрованих було в три – чотири рази більше, їх ніхто не контролював і звісно такі “підприємниці” були багатшими, це гарно показано у вже згаданому романі Івана Франка “Для домашнього вогнища”, де капітан приїхавши додому побачив збагачення дому, хоча жінка його не працювала.

Ця стаття говорить і про самогубство молодої дівчини – “Нещодавно 15-річна Юля Кос покінчила з життям, вистріливши з револьвера в офіцера в квартирі, коли їй відмовили додому після ганьби”⁵⁶ і різні історії про тяжке їх життя в публічних домах “Пані лаяла мене, що я не подаю напоїв, не п’ю з гостями і не розважаю їх. Повністю злетівши з ніг, я пішов на кухню і сів на ліжко. Пані прийшла, подивилася, що я роблю, і пішла, нічого не сказавши. Через деякий час підійшло кілька чоловіків і знову почали обливати мене напоями. Я повністю втратила свідомість і мав лише стільки пам’яті, що, коли ... оповідач почала плакати ще легше, ніж раніше, коли вона почала розповідь ... і більше не закінчила, вона розповіла лише через довгу мить мені, що на наступний день вона прокинулася близько полудня, та їй стало погано, що вона не могла стояти на ногах. Пані, однак, сказала їй одягатися, бо вечора буде недовго” – це була розповідь 16-ти

⁵⁵ Handel zywym towarem // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1904. 21 Februar. P. 11

⁵⁶ Там само

річної дівчини, яку задурили пропозицією роботи касиром. В основному публічні будинки знаходилися поблизу міст, але все частіше вони перебиралися до центральних вулиць і працювали під обліком кафе чи кав'ярень. Таких історії було багато, але про них говорили мало.

Газета “Діло” дуже мало згадує про цю тему, насправді майже нічого. Проаналізувавши газети з 1880 по 1914 рік можу сказати, що це суто політична газета, де описано укладання, ухвалення та прийняття законів у різних країнах⁵⁷. Тема жіноцтва в принципі не згадується, лише 1906 року з листопада почали описувати справу вчителів⁵⁸. У 1903 році була ще одна згадка про пропалу дівчину, яку правда знайшли. Це була історію про Касю Ганзякової з Самбора. Знайшли її у пивоварні Камерманів при вул. Ягелонській. В газеті говорилося: “викрито при тім, що Касю увела з дому Міндзя Вайсброт і віддала її своїй доньці Камермановій, котра уживала її до неморальних вигод своїх гостей”⁵⁹. Також там направила на статтю, де описувався любовний трикутник і конфлікт між заміжною пані та “простаком”, який вночі заліз у хату і вбив чоловіка своєї “богині”⁶⁰. Також писали про самогубство вчительки 29 років і причиною такого вчинку написали “безвихідне положення і наслідком утрати посади”⁶¹. Також були згадки про безчинство в церкві біля Жовкви, а саме через неприйнятні листи новій черниці Русинці⁶².

Знайшлося й 2 згадки про американських біженців. Була невеличка згадка про самогубство 20-ти літньої дівчинка, яка працювала касиркою. Дівчина пішла на самогубство нібито через нерозділене кохання.⁶³ І в цій

⁵⁷ Описувалася Австрія (Вісті з Відня), Франція, Італія, Англія, Америка (міграція не згадувалася)

⁵⁸ Описувалося становище вчительок, основному молодших класів

⁵⁹ Будинок Камерманів // Діло. Львів, 1903. 22 серпня С. 3

⁶⁰ Любовний мантий // Діло. Львів, 1906. 17 листопада. С. 3

⁶¹ Самогубство учительки // Діло. Львів, 1906. 26 листопада. С. 3

⁶² Чи се християнське діло? // Діло. Львів, 1906. 29 листопада. С. 2

⁶³ Самоубийство // Діло. Львів, 1906. 30 листопада. С. 2

же статті є підтвердження про крадіжку листів від дівчат з Америки. Організаторко таких викрадень була Анна Шимчикевич та її співучасника барона Гостроковського, які були у любовних стосунках і навіть кинула дітей з чоловік заради коханця. За даними поліції парочка викрала та знищила кількасот тисяч листів, навіть рекомендованих⁶⁴. Мартін Поллак згадував історію про 16-ти річну дівчину з Галичини, яку купила Анна Штрансберг і обіцяла надсилати листи від дитини до батьків, але більше одного листа не надходили.

Австрійська влада знала про проблему і називала її вимушеним “злом”, але влада намагалася очолити зло і вводила картки здоров’я або жетони, які мали б запобігти поширення захворювання на венеричні хвороби. Аби запобігти поширенню сифілісу в цих карточках здоров’я мали записуватися щотижневі обстеження лікаря, а жетони мали вказувати в кого саме був чоловік і хто міг стати винуватицею.⁶⁵ У Варшаві 1911 року лікар Яворський виступив з доповіддю про охорону жіночого здоров’я, де він висловив занепокоєння щодо санітарії проведення оглядів у жінок та дефіцит акушерської допомоги. Також на конгресі порушив питання про необхідність медичної освіти та необхідності проведення медичної та сексуальної освіти в школах, а також проводити початкові роботи з школярами щодо пияцтва та гострих несоціальних питань.⁶⁶

Проте також в повій були правила. На території Австрійської імперії існував документ, який зазначав чіткі правила поведження та як вони можуть займатися секс бізнесом. В «*Regularium zachowywania się prostytutek*» було прописано, що жінки не могли стояти на вулиці і

⁶⁴ Крадіж американських листів // Діло. Львів, 1906. 14 грудня. С. 2

⁶⁵ Raczynski, K. *Kobieta niewolnicą XX wieku* // Poznan: Nakładem i czcionkami Drukarni Mieszczkańskiej, 1933. – S. 52

⁶⁶ Zjazdu lekarzy i przyrodników polskich // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1911. 21 Juli. № XXI. P. 2

закликати чоловіків в публічний будинок, на вулиці повії не мали відрізнятися від усіх людей – одягатися пристойно також вказувалося, де не можуть проживати повії:

1. Держані заклади;
2. Приватні та державні наукові заклади;
3. Храми;
4. Церкви;
5. Монастирі.

Ну і звісно не зраджувати таємницю імені клієнтів, але винятком могло стати слідство або вимога влади.⁶⁷

Поліція повинна була вести 2 книги : 1 – виписувалися імена жінок, які займалися проституцією відкрито (реєстрова проституція); 2 – ті, кого підозрювали у тіньовій діяльності (нереєстрованою проституцією). Звіти у Львові починалися з 1886 року і там в основному були дівчата до 25 років, як там зазначалося, то 1/3 були писемними і ½ називалися галичанами. Дівчата могли покинути професію і позбутися нагляду поліції лише написавши заяву і надавши аргумент, який б це підтверджував – заміжжя, підтверджена лікарем хвороба і навіть прохання родичів, правда лише за гарантії, що дівчина не повернеться в секс індустрію.⁶⁸

Разом з цією проблемою виникали і позитивні рухи – рухи з захисту жінок. Насправді їх було край мало і писали про них ще менше. Проте такі спілки були і навіть є кілька згадок в пресі. Було зібрання і раніше. 7 травня

⁶⁷ Raczyński, K. *Kobieta niewolnicą XX wieku* // Poznan: Nakładem i czcionkami Drukarni Mieszczańskiej, 1933. – S. 52

⁶⁸ Szwarc A. *Spory o granice pornografii – XIX i początek XX wieku / Kobieta i rewolucja obyczajowa. Społeczno-kulturowy aspekty seksualności. Wiek XIX i XX* // pod. red. A. Żarnowskiej i A. Szwarca. – Warszawa, 2006. – Т. 9.

1910 року було загальне зібрання Івонівського відділення Ліги по боротьбі з дівчатами. Ця Ліга у 1909 створила “Жіночий притулок” у Львові, з метою надання притулку та відчуття опіки молодим людям та дівчатам, які потрапили у тяжке або небезпечне становище. Варто зазначити, що виступала Ліга у Відні, як представник Галичини. На конференції було наведено кілька прикладів історій спасіння дівчат з різних ситуацій. Одна з історій про дівчину, яка стала жертвою агентів, але поліція знайшла її і відправила матері, що було з торговцями невідомо, відомо лише, що їх було віддано під варту. Ще одна історія пов’язана з спробою вивезти жінок до жіночої капели в Єгипті. Спроба провалилася, торговців не знайшли. Ще одна історія стосувалася 14-ти річної дівчини, яка через свою недосвідченість потрапила у секс бізнес. Ліга показувала гарні результати своєї праці “у 1909 році в Управління захисту жінок повідомили 100 дівчат і жінок. З них 67 християн, 33 єврейки. Всього 158 повідомили в 1908 і 1909 роках.” Ліга постійно росла і за 1909 рік кількість членів зросла з 420 до 488, а засновників з 9 до 32.⁶⁹

Ще одним був Жіночий Конгрес у Будапешті 1913 року, який був присвячений питанню жіночої торгівлі. Очолювала конгрес пані Фосетт з Британської асоціації. Конгрес також підняв питання про здоров’я та поширення хворіб. Виступ одного з доповідачів Кетта зустріли оплесками за заклик до жінок, а саме “Конгрес закликає всі представлені тут уряди створити міжнародну комісію для розслідування причин поширення пороку підкорення. Кожна організація жіноча організація повинна спробувати змусити свій уряд сформувати місцеву національну комісію, до якої також належать жінки”⁷⁰. Також в 1913 році було прийнято закон про скасування заборони проституції та більш обмежувальних законів проти пороку та

⁶⁹ Ochorna kobiet // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1910. 6 Marz. P. 2

⁷⁰ Kongres kobiet w Budapeszcie // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1913. 18 Juli. Pp. 6-7

поширення венеричних хворіб, який був відхилений 1911 року, оскільки тоді ще жінку не мали права голосувати. Тепер же завдяки отриману праву голосу жінок почули і тепер при виявленні ганебної оплати жінкам в публічних домах. Ті закривали на рік і тим самим позбавляли власників річного доходу. Це робило через те, що повії часто голодували у будинках розпусти, а гроші були одним із найголовніших мотивів дівчат іти в цю професію. Було навіть створено комісію, яка це все перевіряла та контролювала. Конференція цінна тим, що на ній були представники різних країн, навіть Австралія, яка виступила з такими словами: “Можливо, вони пишаються тим, що знають, що питання покращується для них. В Австралії ніколи не було торгівлі дівчатами, ніколи не було публічних будинків. Багато років тому спокусника засудили до 10 років каторжних робіт за спокушання дівчини. Цей факт більше ніколи не повторювався, і ми сподіваємося – більше не повториться.”⁷¹ Ця промова складає враження ніби європейські країни взагалі не вважали жінку за людину і бачили в ній лише товар, який може багато коштувати і який має тривалий термін експлуатації. Ця промова була дуже феміністична та намагалася вибороти рівні права для жінок у всьому світі. Прикладом могла б стати Швейцарія і слова пані Гард про те, що “швейцарські жінки отримали в кількох кантонах виборчі права до церковних комісій, право обирати пасторів і церковну владу, і як це відкривало очі навіть найконсервативнішим опонентам виборчих прав жінок на послух виборчих карток. Шведський делегат вказав, що робити - Пожертвування можуть бути основним фактором жіночого руху університетської молоді. У Стокгольмі на товариство гендерної рівності припадає 60 відсотків від загальної кількості молоді. Наша кінцева мета – співчуття до всього, що є нещасним, напруженим і

⁷¹ Kongres kobiet w Budapeszcie // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwow, 1913. 18 Juli. Pp. 6-7

занедбаним, і кому більше потрібно, також молоді.”⁷² Якби ці слова були почуті Австрійською владою та жіноцтвом взагалі і вони б почали діяти радикально, то можливо ми б мали схожий прогрес з цими країнами. Цей конгрес показує наскільки залежить людська жорсткість дій щодо розбещення дівчат та несправедливого поводження з жіноцтвом. На жаль, попри всі намагання влади взяти контроль і змусити власників, торговців чи інших причетних нести покарання – цього було недостатньо і їх бізнес однаково процвітав. А в Австралії за одні лише спокуса дівчини обійшлася чоловікові 10 роками каторжних робіт.

Гадаю це стосувалося перш за все соціально – економічної ситуації в країні і власне тому хтось намагався вирішити проблеми політично, а хтось “залатував пробіли” людським ресурсом. Цікавим фактом залишається й те, що в керівництвах в основному були жінки, а саме єврейські жінки, які до речі, разом із галичанками, ставали жертвами обману про хороше життя. Дівчат майже ніколи не знаходили, а вирватися з рабства було неможливим. Бували історії з хорошим завершенням, але вони скоріше ставали виключення із правил. Поліція була корумпована і діяла на користь того, хто більше заплатить, а не як того вимагав закон, а також працювали за принципом: нема скарг – нема проблем, але дівчата мусили мовчати, інакше їх могло чекати страшне покарання. Вище згадувався випадок про дівчину у кав’ярні, яку після тяжкої роботи і знуцань чоловіків господиня змусила привести себе в порядок і стати знову до роботи.

Історій про знайдених чи врятованих з секс-рабства дівчат було небагато, проте вони давали надію людям на покращення ситуації та надію на контроль та допомогу жіноцтву в цілому. Про проституцію та проблеми жінок починали говорити, проте мало. Для того часу це був великий прогрес – говорити про жіноцтво та їх проблеми. Як ми можемо бачити влада робила

⁷² Kongres kobiet w Budapeszcie // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwow, 1913. 18 Juli. Pp. 6-7

небагато, в їх планах було очолити проституцію і торгівлю людьми, а не побороти це. Чомусь влада вважала, що це стало засобом для прикривання чи задоволення якихось проблем в суспільстві. Проте насправді ситуація була мало контрольована насправді, чоловіки гинули на війні, а жінки в гінекологічному кріслі. Огляди зробили вимушеними, але більшість жінок займалися проституцією незаконно, проте знаючи про це поліція брала гроші і мовчала, дівчата однаково довірялися незнайомцям, хоча знали про ризик такої пропозиції. Утворення жіночих товариств та заснування центрів, які опікувалися жінками та надавали їм допомогу дало початок розвитку захисту жіноцтва. Створювалися навіть центри освіти для жінок. Оскільки жінкам не можна було навчатися, це теж був великий крок уперед. Дівчат починали навчати в школах та гімназіях, а також дозволили здобувати вищу освіту.⁷³

⁷³ Пахолків, С. *Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації* // Пер. нім. Христина Николин. – Львів: ЛА «Піраміда», 2014. – С. 612

Розділ III. Справа 1891. Галичина

Львів був осередком проституції та торгівлі дівчатами в Галичині. . На жаль, галицькі газети рідко згадується в періодичних виданнях чи літератури. Максимальна згадка про проституцію чи секс індустрію це було кілька речень. Насправді для Львова такі розваги не є дуже “культурним”, оскільки Львів був культурним містом. Це одна з ідей чому галицькі видання не поширювали інформацію про це явище. І прикладів такого нехтування було очевидна -різниця в згадках про тему проституції в газетах польською мовою, аніж власне українських дуже різниться. Польськомовні періодичні видання значно більше і частіше пишуть про проблему проституції, аніж українські. Можливо це було пов’язано з політичною ситуацією та більшим зацікавленням польської сторони в усуненні “копії Відня” в питанні проституції та торгівлі людьми.

Якщо проституція стала більш обговорюваною після справи проти однієї власниці борделів у Відні – справи Ріль⁷⁴, то у Львові була гучна справа 1891 року проти торговців дівчатами. Галицькі видання, на яких базується дослідження, не обмовилися і словом про дану справу. Саме тому, можливо, ця тема не була поширена в Галичині, а через неосвіченість, про яку я згадувала вище, люди не могли читати про це явище в Галичині і її проблеми. Справа у Львові була у 1891 році і тривала кілька днів, де були засуджені усі винні. Вона була дуже резонансною для Галичини, проте українські газети змовчали про неї та не надавали жодної інформації по

⁷⁴ Справа Ріль у Відні 1906 року. Справа стосувалася Регіни Ріль, яка мала бордель у майже центрі Відня. Це була єврейка, яка займалася секс-бізнесом та не надавала дівчатам правильних умов проживання та “праці”. Торгувала вона дівчатами з усієї імперії. Справа була дуже гучною як у самому Відні, так і поза ним.

даній справі чи її перебігу. Були заслухані, як жертви, так і винуватці, яких відправили за ґрати.

Одна з польських газет “Gazeta Narodowa”, яка публікувалася у Львові, яскраво і досить детально описує даний процес, вказуючи імена, вік та навіть інколи походження. Статті написані досить поетично, як для опису такого явища. Стаття також говорить про причини становлення повією: “Ці зниклі дівчата були серед тих, хто ховався в бідності чи потребі; Вони були створіннями, позбавленими спадщини через щастя світу, робітниками, згорбленими над машинами, або закривавленими купами квіткових дротів, потім поденницями та дівчатами з народу.⁷⁵” Галичанки ставали ласим шматочком для публічних домів в Бразилії та Туреччини. В статі опис подій починається з 1885 року⁷⁶ та описується про муки батьків, які втратили своїх дітей і про початок розслідування в 1885 році. Цікавим є і те твердження, що дівчат шукати не стали, а почали шукати винних. Це подається так: “... дбайливі дівчата і жодна з них не повернулася.. Не було сумніву, що вони мали потенціал у блиску і що вони загинули за суспільство. Тому вже не шукали їх, а почали шукати тих, хто кинув їх у прірву.”⁷⁷ Поліцейські почали виявляли сліди союзів між торговцями та говорилося про вже довготривалу тяглість такого виду товарного бізнесу і постачання дівчат в Стамбул. Цим займалася одна банда, яка була відомою і організовувала продаж дівчат в Галею і Тарею, де були інші члени групування. Очевидно робота цієї банди була добре налагоджена. В неї була ієрархія: Гереби – вербували та заманювали дівчат покинути дім і поїхати за кордон; Фюрери – займалися перевезенням та продажем дівчат в публічні

⁷⁵ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.19, № 251. P. 2

⁷⁶ Фактично 10 років назад від публікування статті

⁷⁷ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.19, № 251. P. 2

будинки; Херрени – жили власне в Стамбулі і приймали (відбирали) і могли перепродати їх в окремі публічні будинки⁷⁸.

В статті згадується багато імен – як жертв, так і самих торговців. Один з них був Йосель Вандл, який жив у Львові, який був головою однієї такої банди, який відбирав кандидатів, вів листування про продаж та передачу коштів за дівчат, розподіляв гроші між членами банди. Газета зазначає про те, що торговці мали свою особливу мову і були євреями.⁷⁹

Сам суд був відкритим – кожен міг прийти і послухати справу. Проте газета зазначає, що вона не була така популярна і людей було мало спочатку. Означенням першого дня можна описати одним реченням: “Безбарвний світ сьогодення кидає сіру й сумну темряву в зал, якраз тоді, коли починається справа, яку обговорює трибунал людського правосуддя.”⁸⁰ До складу трибуналу входили Зубжицький, голова ради, виборці та радники Фагер, Маєвський, Нітарський і Лоренц, і блокфлейт Левицького. Оскар, заступник прокурора Півоцький. Відповідач у раді озброєнь Вілесдорф, др. Криговський, д-р. Леман, д-р Блізінський, д-р. Горовиц і др. Флезехнер.

Газета надає список потерпілих, які вдалося вилучити зі списків торговців, але і зазначили, що вказано далеко не усіх: “Звичайно, не всі жертви торговців-варварів перераховані у наведеному вище списку. Інші були кинуті у світ таємниці, а їхні кати перед Верховною Справедливістю відповідатимуть за них і за їхні муки...”⁸¹ Список небагатий на деталі щодо дівчат, але вказано рік викрадення і інколи звідки походила

⁷⁸ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.19, № 251. P. 2

⁷⁹ Там само

⁸⁰ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.19, № 251. P. 2

⁸¹ Там само

дівчина. Зі списку поданого в газеті можливо побачити в які роки їх викрали і навіть сімейний статус⁸²:

1. Агата Лазовська, В. р. 1887;
2. Адели Рехтшаффен, 1888 р. зі Стрия;
3. Анна Мікульська, 1885
4. Антоніна Печенюк, 1891 р. зі Золочів
5. Барбара Томасікевич, 1887 рік.
6. Бейле Бресслеровна, 1887 р.;
7. Бетта Кіслер, 1891 р. із Жовкви;
8. Бліма Зінадер, 1888 р. зі Львова;
9. Ейтла Шехтер, зі Злезова;
10. Елка Яенері
11. Естера Лая Хольц,
12. Ітта Сейф, викрадена 1887 р. з Дрогобича:
13. Ліка Луезко, 1890 р. зі Стрия;
14. Марія Мойсовна 1888 р. з Чорткова:
15. Міндла Бас,
16. Перла Зальвер, заміжня Токер, 1887 р. з Перемишля;
17. Рахела Гірш, 1886 р.;
18. Рифка Рат, 1892 р. зі Львова;
19. Фейга Ауфсе її, 1889 р. з Дрогобича;
20. Фейга Ауфсехер,
21. Фейга Вебер, 1890 р. з Бродів;
22. Фейга Купферманн, 1889 р. зі Львова;
23. Хана Бойтель

⁸² Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.19, № 251. P. 2

- 24.Хана Герман, обидві зі Львова 1890 р.;
- 25.Хана Теннер,
- 26.Хінта Ресс, 1891 р. зі Львова;
- 27.Чайська ескадра всі 1891 р. зі Львова;
- 28.Юзефа Голин, одружена з Галунком, 1890 р. з Перемишля;
- 29.Юлія Баезаківна, 1830 р. з Перемишля;

Деякі з жертв йшли в процесі, як свідки і потерпілі. Перші свідчення подають свідчення Марії Мойсовної, яка розказувала історію про своє викрадення і вивезення її до Стамбулу Шеффернайном та Марком Наном. Вона була жертвою, за котру господиня отримала прибуток – Марі була експлуатована і постійно винна господині, а саме більше 300 золотих. Приймаючою стороною вона назвала Райві Беднера, якому Шефферман постійно збував товар.⁸³

Наступною подаються свідчення Зінадерівни⁸⁴, яка розповідає про торговця Ботвіна, який власне займався продажем дівчини. Вперше її було продано за 25 лір в будинок Салаймоновичів. Жінка теж вказує Шеффернайма, який задурив її обіцянками про красиве і багате життя в Стамбулі і попри весь опір згодом таки погодилася і так була продана в бордель.⁸⁵ Також один свідок Піхлерса⁸⁶ вказував на “підтримання” зв’язку з потерпілою, а також що її мати вимагає 500 злотих “за зруйноване щастя моєї дочки.”⁸⁷

Наступні свідчення подаються пані Ханни Герман. Її історія, мабуть, тоді відгукувалася у багатьох потерпілих. Ханна сама пішла в публічний

⁸³ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.19, № 251. P. 2

⁸⁴ В списках жертв не подана, тому виступала лише в якості свідка

⁸⁵ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.20, № 252. P. 2

⁸⁶ Учасник банди, якого заслуховували, як свідка

⁸⁷ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.20, № 252. P. 2

будинок – після смерті мами вона не могла дати собі ради і прогодувати себе чи зайти роботу, саме це стало її причиною прийти в бордель у Надвірній. Через який час вона переїхала до Львова, де її зустрів Себюфферштайн, який задурив її такими ж обіцянками як і попередніх потерпілих. Ханна також розказала про життя в борделях – продали її в будинок Анни Вакс. Попри всі неприємності та труднощі, вона заявила про повернення до господині.⁸⁸

Найбільше є свідчень Бетті Кіслер та Чани Вайнберг⁸⁹, які були викрадені вже згаданим Шефферстаймом та Берішом Елмером. Тут можна знайти цікавий факт, в викраденні дівчат їм допомогла Чана Елмерової, яка була втягнута у аферу випадково, а саме деякий Якоб Філіп запропонував їх взяти участь в одній справі Шефферстайна по депортації дівчат, але оскільки той був ув'язнений, то вони мали цим зайнятися самі. Так вони забрали двох дівчат із Кернера і два дні перевозили їх до Стамбулу.⁹⁰

Сама ж Бетті Кіслер була двічі розлучена. Після останнього розлучення 2 роки назад пішла в публічний будинок, де зустріла Шефферстайна, який вивіз її до Стамбулу. Вона також згадує ім'я Чану Вайнберг, яка стала її причиною погодження переїду до Стамбулу, оскільки вона тиснула на неї історією про неправильне поводженням з дівчиною. Але її заяви не були чіткими і тому, суддя вимагав говорити її правду і нагадував їй, що вона дає свідчення під присягою.⁹¹

Наступну заслухали справу про викрадення Міндли Бас. Її завербував Шефферстайн, але він залишив її в Стрию. Але вона зверталася до його за допомогою, коли їй могли заборгували 30 злотих, але потім Шефферман

⁸⁸ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.20, № 252. P. 2

⁸⁹ В списках немає, проте теж виступала і як свідок, і як потерпіла

⁹⁰ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.21, № 253. P. 2

⁹¹ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.20, № 252. P. 2

переїхав в інший готель з іншими дівчатами. Тоді цією справою займалася поліція, але Міндла Бас не давала тоді свідчення і цю справу закрили. Почали розслідування викрадення Мері Сабат та Марії Кавоцької. В цій справі обвинувачують Кунс Зільбер. Дівчата працювали в Лещині і Зільбер перевіз їх до Черюйовичів, які він описував як хороші і мирні місця. Самі викрадення він заперечував, проте визнав вину, щодо викрадення Перли Салвер, яку він вивіз і продав в бордель в Константинополі. Також він назвав імена Лай Гльзи і Чай Швадроновни та сказав, що перевіз їх до Стамбула.⁹²

Далі заслухали справу про викрадення Лорей Хольц, в кому звинувачують Старка Елмера і Вандла. Вони доставили дівчину з Хольцова до Лавочного і передали дівчину Шефферстайну. Слідство вважало найважливішими Старка і Елмера, проте вони не надали інформації. По цій справі була допитана Гользована, яку “змусили її, заметанку, продати своє кохання, потім історію своєї подорожі до Стамбула та перебування там.”⁹³ Проте суд не взяв до уваги її свідчень, оскільки вважав історію занадто прикрашеною. Наступний свідок була Чанджі Севанрона, яка обвинуватила Фрейда Елмер. Того ж дня розглядли справу Іди Сейф, викрадену Шефферстайном, Гершауером та Оренштейном. Свідчення брали також у батька і матері дівчини. Слідство казало, що дівчина разом з чоловіком, за якого вийшла заміж в Константинополі, зараз перебувають в Бомбеї. Також розглядалися справи Феги Ауфсехер і Хани Бейтель були викрадені Шефферстайном, Перле Тафе, Фіде Ельмер, Лейбе Шва та Саломоном Швейцером. Кожен невизнавав своєї вини повністю, проте Шефферстайн визнав вину щодо Ауфсехер. Також він зізнався, що переконав Бейтель

⁹² Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.20, № 252. P. 2

⁹³ Там само

поїхати в Константинополь та відвіз її та Ауфсегеровну до Константинополя.⁹⁴

Наступного дня заслухали Фане Ауфсехер, яка виступала, як свідок і жертва. Вона розказувала, що після смерті чоловіка її знайшов Шлом Шааїр, обіцявши дівчині багатства в Америці. По дорозі він розказав дівчині що її чекає, вона втекла від нього. Проте її життя так і не скалося і вона опинилася в публічному будинку в Стрию, де там вона зустріла Гефферштейн, який власне шукав в Стрию Гользову, котра втекла. Дівчина подає багато деталей такої роботи і її викрадення. Також заслухали справу Ітту Фух, яка разом із чоловіком дає свідчення проти Шефферстайном, який все заперечував. Також лунали обвинувачення щодо Маркуса Гольденберга, який зізнався у викраденні Антонії Феезеника, Хунти Фріндман та Джоель Ванді. Антоні Клішевський та Вінцент Завадзкі дали свідчення проти Маркус Гольденберга, Джуд Себміді та Рахла Вандла, які регулярно постачали дівчат Рифці Рот. Також була заслухана Тереза Ілалько, яка була викрадена Сехамом, яка довго не могла втекти з Стамбулу, через нібито величезні борги, які ніколи не закінчувалися.⁹⁵

Наступного дня заслухали справу Фейгі Купферман, яка у злочинах проти неї теж звинувачувала Гольденберга. Обвинувачений правда визнав свою провину і додав, що Вантенштайм віддав наказ перевезти Купферман до Константинополя. Газета зазначає, що вона стала найбільш нещасною жертвою банди. Також це найбільш детально описана історія жертви. Зазначається, що її викрали у 14 років і відправили до Америки. Сама дівчина була сиротою, тому її ніхто не шукав і не піднімав шуму. Спосіб вижити. Їй запропонувала Кацова, яка теж обіцяла безтурботне життя в США. Та обіцяла їй фетву⁹⁶, гарну роботу, яка мала б зробити її заможною

⁹⁴ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.21, № 253. P. 2

⁹⁵ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.22, № 254. P. 2

⁹⁶ Так звана гарантія на роботу та соціальне забезпечення

і дозволить повернутися додому заможною пані. Так жертва познайомилася з Гольденбергом, той навіть пропонував жертві одружитися, але вона захворіла і потрапила в лікарню, де за нею доглядала Кацова, яка продовжувала вербувати дівчину і після одужання її привели до Вайнштайна, який схвалив дівчину і доручив Гольденбергу доправити її в Константинополь. Що було з дівчиною незрозуміло, газета говорить, що “Там її спіткала доля всіх зниклих”⁹⁷ Можливо дівчина загинула при переправленні або ж на місці, можливо наклала на себе руки або ж її не знайшли. Мається на увазі, що подальше її життя в борделі невідоме, швидше за все вона була сильно експлуатована і її подальша доля нікого не цікавила.

Справу Адели Рехтшаффен слухали останньою. Вона не була присутня на суді, зачитувалися її свідчення були зачитані і здобуті під час слідства. Вона жила в Стамбулі і вела “справжнє мученицьке життя”.⁹⁸ Газета описує її життя вкрай страшно. Одне речення наводить страх і шок на кожну адекватну людину: “Перед повторними візитами австрійського конгресу в Константинополі її навіть ховали в підземних підземеллях і лише випадково їй вдалося вирватися з рук катів.”⁹⁹ Обвинувачені Швам і Айхельбаум заперечують будь-які зв’язки з потерпілою, але проти них свідчить і Матильда Брешер.¹⁰⁰ Жінок що більше зневажали і примушували вислуговувати чоловікам, свідченні, подані в суді, є найкращим прикладом процвітання, знання людей про дану проблему та їх небажання чи нерозуміння вирішити проблему. Проституція урила за собою не лише жіночу проблему, але й страшну жорстокість та зверхність чоловіка над жінкою.

⁹⁷ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.23, № 255. P. 2

⁹⁸ Там само

⁹⁹ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.23, № 255. P. 2

¹⁰⁰ Там само

В той же день висунули обвинувачення Майеру Вольфу Беднеру, якому висунули звинувачення в викраденні і продажі шести дівчат. Їх допитали і газета вказала прізвища Барбари Томасікевич і Бетті Бресслер, а також Марія Мойсіківна, Агата Лазовська та Анна Мікульська дали свідчення проти нього, вказуючи на його причетність у їх депортації до Стамбулу.¹⁰¹

Газета також подає список звинувачуваних. Він досить об'ємний, але інформативний, оскільки подає імена, вік, походження і сімейний статус та чим вони займалися¹⁰²:

1. Абрахам Корнберг, 64 роки, нібито торговець фруктами із Жовкви;
2. Арон Еренсдорф, також Летц, 56 років, скляр з Чорткова;
3. Бенджамін Сільбер, 27 років, учень пекарні зі Львова.
4. Берл Старк, 21 рік, сто ееладник. Ларський зі Львова, ув'язнений;
5. Берюш Ельнер, гесте Brauner, також Бернхард, Бернат, Берл Пайте або званий Пайтер, 31 рік, власник нерухомості у Львові, ув'язнений;
6. Беттс Флек, 32 роки, дружина перемишлянського живописця;
7. Брендлер Кьорнер Розенгартен;
8. Весела Елмерова, також відома як Берта Пайлет, 27 років, нібито торговець рибою;
9. Гене Кац, 31 рік, нібито прищ для слуг із Злочова;
10. Гоффанг, 33 роки, продавець зі Львова;
11. Діна або Діна Вітман, 36 років, одна тонна шевця з Жовкви;
12. Ернестина Сехвамм, дружина Лайби від дядька;

¹⁰¹ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.23, № 255. P. 2

¹⁰² Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.19, № 251. P. 2

- 13.Єнте Фрідман зі Золочева;
- 14.Ізак Шефферштайн, також Шефельштейн, Янкель Кляйн, Ізак Зільбер, Тік Вайнтрауб або Вайнгартен, 61 рік, проживає у Львові, нібито торговець коштовностями, ув'язнений;
- 15.Ізраїль Гершдорфер, 40 років, офіціант з Дрогобича;
- 16.Іссер Айхенбаум, 26 років, офіціант від дядька;
- 17.Ітта Бухгольц, 34 роки, зі Львова;
- 18.Йосель Вандл також Хальбер, Куба, Куба Дон, 45-річний Адлер Штютцен, нібито фарбувальник зі Львова, ув'язнений;
- 19.Лайба Швамм, 28 років, офіціант зі Стрия, ув'язнений;
- 20.Маєр Вульф або Беднер, 46 років, з Константинополя, ув'язнений;
- 21.Марек Гольденберг на прізвисько Мордек Бебе, 39 років, торговець з Коломиї;
- 22.Перла Тафель, 25 років, швачка зі Львова;
- 23.Рухла Вандель, 24 роки, дружина львівського кравця Лайби;
- 24.Саламон Швейцер, 19 років, робітник з Бжисткова;
- 25.Хая Ройс Еренсдорф, 56 років, дружина скляра з Чорткова;
- 26.Чума Сільбер, 35 років, шви зі Стшеліска Нове, ув'язнений;
- 27.Юда Шнейд, 42 р., кушнір, купець зі Львова;
- 28.Янкель Оренштайн. 33 роки, купець з Дрогобича.

Уся банда заперечувала свою провину і причетність до будь-яких випадків, окрім вже вище згаданих винятків. Газета навіть вказує на факти оскарження рішень Старком та Вандлом: "...нікого не викрадав, щоб виїхати з країни, не переконував і взагалі ні в одному з обвинувачень не винен. Старк голосно заперечує це, на що Вандл знову відповідає, що Старк з помсти і ненависті до нього обмовив його в суді.”¹⁰³ Проте внаслідок

¹⁰³ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.21, № 253. P. 2

ажіотажу про продаж дівчат суд ввів обмеження і пропускав люд лише за умови пред'явлення паспортів, тому усі охочі створювали натовп в коридорах та біля зали суду.¹⁰⁴

Дуже детально та з гарним аналізом про дану справу пише Кілі Стаутер-Халстед, доктор історичних наук та професор і завідувач аспірантури кафедри історії, а також керує сімейною кафедрою Хейна з полоністики в Іллінойський університет Чикаго. Вона має статтю "A Generation of Monsters": Jews, Prostitution, and Racial Purity in the 1892" в якій досить детально описує процес та досить критично ставиться до справи. Перш за все, варто зазначити, що я не погоджуюся у такій критиці дівчат, але вона цікаво пише про наслідки даного процесу для дівчат. Для них життя після процесу і справді закінчувалося. Авторка гарно пояснює усі негативні наслідки для жертв даного процесу, а також наводить досить логічні причини чому жінки опускалися до проституції. Раніше в роботі я їх не згадувала і з газет не витягнути настільки детального матеріалу, а саме те, що ще однією причиною піти проституткою за кордон було те, що їх примушували спати з господарями вдома і платили їм мало, авторка також говорить про те, що господарі змушували дівчат їхати в сексуальне-рабство. З чим ми точно погоджуємо обидві, то це те, що бідність і безвихідь – основні причини, які не лишали іншого вибору, як продати себе в секс-рабство за кордон (Америка, Туреччина, Африка і тд.)¹⁰⁵.

Варто також згадати статтю Берти Паппенгайм, яка була громадською діячкою, захисницею прав жінок і засновниця Юдейського союзу жінок, яка описала стан проституції у своєму звіті 1904 року. Газета чітко зазначила, що всі продавці є євреями і можу припустити, що деякі із дівчат теж були єврейками. Берта Паппенгайм у своєму звіті 1904 року про

¹⁰⁴ Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.21, № 253. P. 2

¹⁰⁵ Stauter-Halsted K. "A Generation of Monsters": Jews, Prostitution, and Racial Purity in the 1892 L'viv White Slavery Trial // Austrian History Yearbook. 38, 2007. P. 25-35.

проституцію в Галичині тему продажу дівчат торкається гостро. Звіт Папенгайм є важливим для дослідження, оскільки повністю зосереджений на проблемі проституції в Галичині, а також описує становище власне єврейської сторони у цій проблемі і описувала більше жертв секс-торгівлі. Вона наводить багато цікавих фактів та аргументів. По – перше, повністю погоджуюся, що українці звели усіх євреїв під одну ланку – “торговцями білими жінками” і саме це було “золотою жилою” і причиною заможності євреїв. По – друге, вона багато говорить про освіту, а саме про привілеї освіти хлопців – це були різного роду стипендії від єврейської асоціації. Авторка сама теж була єврейкою, лише акультурованою, і в її звіті відчується занепокоєння власне єврейським виміром торгівлі жінками. Вона також обурюється їх причетністю до такого виду діяльності. Пані Папенгайм теж описує суспільно-економічне становище Галичини: “Неосвічені, безробітні, бідні, страхітливі умови життя, нестабільність або брехня в релігійних питаннях, після того як я спробувала представити всі ці фактори, логічним висновком з точки зору питання моралі може бути лише той, що відповідає реальні обставини.”¹⁰⁶

Варто зазначити, що її візит тривав 5 тижнів і за цей час вона встигла зробити непогані висновки щодо ситуації в Галичині. Звісно вона опиралася на досвід Австрії у своєму баченні, проте вона також наголошувала про проблему власне нелегальної проституції. Це нагадує саме ту описує Іван Франко у своєму романі “Біля домашнього вогнища”. Хоча він описує лише становище організаторів нелегальної торгівлі та секс – бізнесу, проте він також торкається цієї теми. Це була, як “пухлина” галицького суспільства, яка наклала свій темний відбиток на українців. Але, якщо у Франка жінки

¹⁰⁶Bertha Pappenheim. *Zur Lage der jüdischen Bevölkerung in Galizien* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://de.wikisource.org/wiki/Zur_Lage_der_jüdischen_Bevölkerung_in_Galizien (29.05.2022).

мотивовані бідністю, то Папенгайм пише про 3 фактори, через які дівчата йшли на таке:

1. Неосвіченість;
2. Не цікавість до життя;
3. Нудьга.

Вона стверджувала, що життя жінок і дівчат у Галичині є нудне й позбавлене будь-яких стимулів, будь-яких інтересів. Галичанки в її очах виглядали так: ”Цей натовп ледачих і ледачих жінок, вихованців у найнижчому сенсі, цих нероб, які тільки і чекають, щоб піддатися долі сексуальної експлуатації з якнайкращою «хорошою парою», знаходиться в гарнізонах, на державній службі малих міст і молодь, яка вивчала Талмуд, також стикалася з натовпом ледарів. З обох сторін потрібно і шукати розваг і різноманітності і знаходити це на шкоду собі і всьому.”¹⁰⁷

Насправді тут її судження мені не до кінця зрозумілі і прийнятні. З вищеподаного матеріалу можна побачити, що дівчата були в різних життєвих ситуаціях і здебільшого обирали найлегший варіант – продати себе. Інколи ці історії мали трагічний кінець, як самогубство чи вічна експлуатація. Така була реальність того часу і це варто сприйняти під іншої точки зору. Берта Папенгайм у своєму звіті акцентується на українських євреях, вписуючи їх в міжнародну їх общину і називає жертв єврейського походження – “бідолашними жертвами” страшного обману скоєного проти них, а українок, практично прямолінійно, називає продажними і усіх українок ставить під тавро ледачої хвойди. Увесь її звіт зосереджений на

¹⁰⁷Bertha Pappenheim. *Zur Lage der jüdischen Bevölkerung in Galizien* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://de.wikisource.org/wiki/Zur_Lage_der_jüdischen_Bevölkerung_in_Galizien (29.05.2022).

проблемі єврейських жінок і винила у всьому українок, вона практично про це згадує. Проте, це далеко не так. Ми знаємо історію і як тяжко жилося українцям взагалі. Львів став другим центром проституції і торгівлі дівчатами після Відня. І з опису судових процесів, бачимо намагання хоча б знайти винних і покарати їх.

Ситуація в Галичині була досить складною. Українці, поляки та євреї були залучені в торгівлю жінками в різних ролях – і як жертви, і як організатори. Завдяки вище поданим статтям можна побачити, що становище жінки було вкрай важке і непередбачуване. Жінка легко могла стати проституткою або ж залучитися в організацію. Це стосувалося бідної частини населення і стосувалося лише жінок або дівчат в скрутному становищі. Тому вони добровільно і свідомо йшли на такий крок або ж їх продавала власна родина чи сусіди. Періодичні видання рідко, проте вдало публікувалося з іменами жертв та причетних до розвитку секс-торгівлі. Така ситуація зумовлена складеною соціально-економічною ситуацією в тих краях. На жаль, це була буденність того часу і через недостатнє висвітлення проблеми, вона стрімко поширювалася.

ВИСНОВКИ

Проституція – важлива тема для розуміння повсякдення. Ця робота вдало описує проституцію, як явище в Австрійській імперії, а особливо в Галичині. Львів рівнявся у цьому питанні наслідував Відень і старався навіть контролювати проституцію. Проте у цьому питанні Львів був слабший і влада мала значно слабший контроль над явищем в Галичині, в той час як в Відні поліція складала протоколи, видавала накази та положення про регулювання проституції. Також про сам Відень є значно більше згадок у періодичних виданнях, аніж про Галичину. В роботі мені вдалося дати відповіді на початкові питання, такі як: хто і чому ставав проститутками? Як влада реагувала на це? Хто слідкував за здоров'ям дівчат? і тд., та розкрити як проституція висвічувалася в періодичних виданнях того часу.

Вдалося виявити та дослідити методи регуляції проституції – введення указів, видавання дозволів, контроль борделів, медичні огляди. Кожен із пунктів не виконувався на всі 100%, але й мали свій позитивний стан. Деяких дівчат знаходили, при поліцейських рейдах, а також завдяки складеним протоколам можна дізнатися про справжнє становище дівчат та їх життя в борделях. Деякі із указів, дозволів та поліцейські протоколи публікувалися в газетах і так висвітлювалася це проблема. З часом можна помітити наростання актуальності цього питання, проте не значною мірою.

Також завдяки вже згадуваним протоколам поліції можна було бачити та аналізувати життя цього явища. Також завдяки пресі вдалося виявити з яких регіонів імперії найбільше заангажовувалися дівчат та куди найчастіше їх продавали в борделі Америки, Туреччини та інших країн Сходу. Вдалося виявити з яких соціальних груп походили жертви торгівлі

жінками та як вони потрапляли в секс-бізнес. Часто це жінки, які опинилися в скрутному матеріальному становищі, точніше дуже бідні жінки та прислуга з малих містечок Галичини. Вдалося проаналізувати причини та як жінки та дівчата потрапляли в секс-бізнес і можна його його розділити на свідомий та несвідомий вибір, коли думали, що їдуть працювати офіціантками, няньками чи прибиральницями, а опинялися у борделях. Вдається дізнатися про більш ширшу мережу задурювання дівчат в секс індустрію, хто керував, як відбувався викуп дівчат чи їх викрадення, а саме незаконне вивезення дівчат без можливості знайти їх чи зв'язуватися, часто власне ж їхніми ж сусідами.

Вдалося проаналізувати суспільний дискурс щодо проституції в Галицькій пресі. Галицькі газети не часто та мало висвітлювали проблему проституції з невідомих причин. Рідко у газетах висвітлювалася дана проблема, але й якщо була стаття, то це було пряме звинувачення жінок. Чомусь преса звинувачувала жінок у розквіті проституції та поширенні венеричних захворювань, яку поширювали самі ж чоловіки. Звинувачували і жінок у користуванні чоловіками проститутками. Зате з'явилася критика суспільної моралі і висвітлення проблеми з іншої сторони – це зробив Іван Франко у своєму романі “Для домашнього вогнища”. Це свідчило про розуміння та усвідомлення проблеми проституції. Інший приклад усвідомлення проблеми також висвітила польськомовна газета “Gazeta Narodowa”, яка описувала процес над галичанами, які власне продавали дівчат в борделі. Завдяки аналізу було виявлено, що жертвами ставали дівчата від 13-14 років і їх заангажовували власні ж сусіди, які були різного походження та соціального статусу. Це вдалося завдяки опису гучного процесу у Відні 1906 року над власницею борделів Реніги Ріль, а також процесу у Львові 1891 року в якому судили причетних до заангажовуванні та продажу дівчат в секс-бізнес.

Робота дала відповіді на основні питання, які були поставлені з самого початку і розкриває загальні відомості про проституцію в Галичині. Аналіз періодичних видань дав можливість показати невелику цікавість влади та самих видань до цього питання, але пізніше можна побачити зростання актуальності даної проблеми. Ця тема є цікавою для вивчення та дослідження буденного життя в Галичині, хоча проблема на території Галичини замовчувалася і не висвітлювалася так яскраво в періодичних українських виданнях, трішки частіше в польськомовних газетах, які видавалися у Львові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

Джерела:

1. Будинок Камерманів // Діло. Львів, 1903. 22 серпня С. 3
2. Крадіж американських листів // Діло. Львів, 1906. 14 грудня. С. 2
3. Любовний мантий // Діло. Львів, 1906. 17 листопада. С. 3
4. Самогубство учительки // Діло. Львів, 1906. 26 листопада. С. 3
5. Самоубийство // Діло. Львів, 1906. 30 листопада. С. 2
6. Франко І. *Для домашнього вогнища* // Львів: Житє і Слово, 1897
7. Чи се християнське діло? // Діло. Львів, 1906. 29 листопада. С. 2
8. Ans dem Budapefter Proftitutionsfumpf // Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 30 Juni. № 178. P. 5
9. Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 1 November
10. Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 14 November
11. Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 2 November
12. Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 3 November
13. Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 4 November
14. Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 7 November
15. Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 8 November
16. Bertha Rappenheim. *Zur Lage der jüdischen Bevölkerung in Galizien* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://de.wikisource.org/wiki/Zur_Lage_der_jüdischen_Bevölkerung_in_Galizien (29.05.2022).
17. *Deutsches Nationalkomitee zur internationalen Bekämpfung des Mädchenhandels. Der Mädchenhandel und seine Bekämpfung.* // Berlin: Memorandum, 1903.
18. Deutsches Volksblatt. Graz, 1892. 11 November. Pp. 3-4
19. Deutsches Volksblatt. Graz, 1898. 15 November. P. 8

20. Die Heilkunde. Monatsschrift für praktische Medicin // Wiener Ausgabe. Wien, 1906, 10 Jahrgang. Nummer 9
21. Handel zywym towarem // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1904. 21 Februar. P. 11
22. Handlarz zywym towarem // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1901. 1 Mai. P. 3
23. Handlarz zywym towarem // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1901. 1 Mai. P. 3
24. Handlarz zywym towarem // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1902. 14 Marz. P. 4
25. Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.19, № 251. P. 2
26. Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.20, № 252. P. 2
27. Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.21, № 253. P. 2
28. Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.22, № 254. P. 2
29. Handlarze Dziewczat // Gazeta Narodowa. Lwov, 1892.10.23, № 255. P. 2
30. Hauptteil // Der Militärarzt. Wien, 1905
31. JeuMeLon. Tokalhnmorist oder Satiriker? // Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 10 Nobeber. № 308. Pp. 2-3
32. Kongres kobiet w Budapeszcie // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1913. 18 Juli. Pp. 6-7
33. Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1906. 5 November
34. Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1911. 31 Mai. P. 3
35. Mädchenhandel nach dem Orient // Deutsches Volksblatt. Graz, 1892. 13 November. Pp. 4-5
36. Ochorna kobiet // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1910. 6 Marz. P. 2
37. Raczyński K. *Kobieta niewolnicą XX wieku* // Poznań, 1933
38. Raczyński, K. *Kobieta niewolnicą XX wieku* // Poznan: Nakładem i czcionkami Drukarni Mieszczańskiej, 1933. – S. 52

- 39.Schrank J. *Der Mädchenhandel und seine Bekämpfung* // Wien, 1904.
- 40.Schrank J. *Der Mädchenhandel und seine Bekämpfung* // Wien, 1904. – Pp. 45, 74, 77
- 41.Schrank, J. *Die Prostitution in Wien in historischer, administrativer und hygienischer Beziehung.* // I. Band: Die Geschichte der Prostitution in Wien, 1886. – Pp. 238-260
- 42.Sine Rupplerin und ihre Opfer // Arbeiter Zeitung. Wien, 1906. 7 November Pp. 8-9
- 43.St. Pöltner Bote. Wien, 1901. 14 August
- 44.Stauter-Halsted K. "A Generation of Monsters": Jews, Prostitution, and Racial Purity in the 1892 L'viv White Slavery Trial // Austrian History Yearbook. 38, 2007. P. 25-35.
- 45.Zjazd lekarzy i przyrodników polskich // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1911. 21 Juli. № XXI. P. 2
- 46.Zywy towar // Kuryer Lwowski (Lemberger Courier). Lwov, 1891. 4 August. P. 2

Література:

1. Мартін Поллак: *До Галичини* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/books/martin-pollak-do-galichini-952177.html> (29.05.2022).
2. Пахолків, С. *Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації* // Пер. нім. Христина Николин. – Львів: ЛА «Піраміда», 2014. – С. 612
3. Пахолків, С. *Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uamoderna.com/images/novi_publicacii/Svyatoslav-Paholkiv/Pacholkiv_Ukr_inteligenzia.pdf (29.05.2022)
4. Поллак, М. *Цісар Америки. Велика втеча з Галичини* // Чернівці: Книги ХХІ, 2015. – С. 272
5. Улюра Г. *Як за допомогою будильника зателефонувати в Америку (Мартін Поллак «Цісар Америки. Велика втеча з Галичини»)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.books-xxi.com.ua/reviews/yak-za-dopomogoyu-budilnika-zatelefonuvati-v-ameriku-martin-pollak-tsisar-ameriki-velika-vtecha-z-galichini-ganna-ulyura> (29.05.2022)
6. Федаш, І. «Місто гріхів», або проституція у Львові більше ста років тому [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://photo-lviv.in.ua/misto-hrihiv-abo-prostytutsiya-u-lvovi-bilshe-sta-rokiv-tomu/> (29.05.2022)
7. Федаш, І. *Торгівля людьми у Львові 100 років тому* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://photo-lviv.in.ua/torhivlya-lyudmy-u-lvovi-100-rokiv-tomu/> (29.05.2022)
8. “Die Geschichte der Reglementierung” in Jušek, *Auf der Suche nach der Verlorenen* // Pp. 101–114.

9. *Austrian History Yearbook* // 2019, April. - Volume 50. – Pp. 99-123
10. Austrian Law Gazette (Österreichisches RGBI). Wien, 1913. P. 31.
11. Blau, E. *The Architecture of Red Vienna, 1919–1934* // Cambridge, MA: MIT Press, 1999. – P. 77
12. *International Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children* // Austrian Law Gazette (Österreichisches RGBI.). Wien, 1924. – P. 80
13. Lutz, D.H. *Sauerteig, “The Fatherland is in Danger; save the Fatherland!” in Sex, Sin, and Suffering: Venereal Disease and European Society since 1870* // Roger Davidson and Lesley A. Hall, eds. – New York: Routledge, 2001. – P. 78
14. Nautz J. *Netzwerkstrukturen im Frauenhandel im 20. Jahrhundert* // Berghoff, H., Sydow J. (eds.) / *Unternehmerische Netzwerke Eine historische Organisationsform mit Zukunft?* – München, 2007. – Pp. 271–290
15. Szwarc A. *Spory o granice pornografii – XIX i początek XX wieku / Kobieta i rewolucja obyczajowa. Społeczno-kulturowy aspekty seksualności. Wiek XIX i XX* // pod. red. A. Żarnowskiej i A. Szwarca. – Warszawa, 2006. – T. 9.
16. Wilson T.L. *Obdarci we Lwowie: migranci i sieroty na przełomie XIX i XX wieku* / Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura. Życie codzienne miasta // pod red. Karolczaka i Ł. T. Sroky. – Kraków, 2014. – T. 9. – Ss. 129-135.
17. Wingfield, Nancy M. *The World of Prostitution in Late Imperial Austria* // Pp. 65–67